

УДК 378.01531:7

ЛАППО Віолетта Валеріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології Коломийського інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
e-mail: lappo30@mail.ru

ТРЕНІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Стаття присвячена проблемам формування духовних цінностей студентів в умовах освітнього простору вищої школи. Визначено зміст і різновиди тренінгів, які необхідно активізувати у виховній роботі ВНЗ. Обґрунтовано організаційно-методичні умови формування духовних цінностей студентів в процесі тренінгової діяльності академічної групи.

Ключові слова: *духовні цінності, студентська молодь, тренінгова діяльність, тренінгові вправи, учасники тренінгової групи.*

Постановка проблеми. Провідне завдання вітчизняної вищої школи полягає у створенні сприятливих умов для формування високопрофесійного фахівця з усталеною системою духовних цінностей, здатного спричинитись до державотворчого процесу Незалежної України. Відтак перед сучасною педагогічною наукою і практикою постає нагальна потреба у пошуку нових форм, методів і засобів виховання здатних ефективно впливати на духовну сферу особистості студента.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на значну кількість дослідницьких пошуків, присвячених проблемі виховання духовних цінностей, багато питань до тепер залишаються в координатах наукової дискусії. Зокрема проблема упровадження нових методик виховання в освітній процес ВНЗ знаходиться на стадії постановки проблеми та визнанні необхідності її розробки. З цього приводу С. Робінз, М. Коултер зазначають, що етичним питанням нині приділяється набагато більше уваги у навчальних планах вищих і

середніх спеціальних навчальних закладів: «Організації виявляють активність у розробці та використанні морально-етичних кодексів, у створенні тренінгових програм цієї спрямованості. Проте їх роль зводиться до того, щоби допомогти колегам вирішити проблеми морального характеру» [4, с. 91].

Тренінг став міждисциплінарним методом, за допомогою якого педагоги розв'язують багато різноманітних актуальних проблем. Так, К. Мілютіна розглядає тренінги як навчальні ігри, які є «синтетичною антропотехнікою, що поєднує в собі навчальну й ігрову діяльність, яка проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій». Антропотехніка трактується як освітньої практики, яка спрямована на перетворення «природно даних людині здібностей» і формування на їх основі культурного феномена професійної майстерності. К. Мілютіна виділяє три основних антропотехніки: наuczіння, учіння, гру [3, с. 17].

Вивчення результатів теоритико-методичних досліджень І. Вачкова, Т. Гегедюш, К. Мілютіна дозволяють дійти висновку про те, що тренінгові вправи у процесі виховання духовних цінностей – особливий вид діяльності, призначений надати, поновити, узагальнити моральні знання та духовний досвід, перевірити ставлення до життєво важливих проблем, ідей, вчинків тощо. У науковому доробку І. Вачкова доведено, що саме тренінгові вправи полегшують засвоєння інформації, сприяють створенню позитивного настрою, підвищують продуктивність виховного процесу [1, с. 44–45].

Мета статті полягає у визначенні методичних засад активізації тренінгової діяльності у процесі виховання духовних цінностей студентів ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасного освітнього простору тренінг – це ефективна форма роботи для засвоєння знань, інструмент для формування умінь і навичок, спілкування в довірливій атмосфері та неформальній обстановці, пізнання себе і навколишнього світу.

Специфічними рисами тренінгу є:

- дотримання певних принципів групової роботи;
- наявність постійної групи (переважно від 15 до 20 осіб, що періодично збираються на зустрічі та співпрацюють разом);
- певна просторова організація (частіше за все – робота в ізолюваному приміщенні, де учасники переважну частину часу сидять у колі);
- використання активних та інтерактивних методів роботи;
- об'єктивація суб'єктивних почуттів, емоцій, думок, знань учасників групи стосовно подій, які відбуваються в групі, вербалізована рефлексія.

З усього різноманіття тренінгів в якості форми організації виховного процесу варто залучати тренінги особистого росту та тренінги просвітницького змісту. Свій вибір мотивуємо тим, що на тренінгу *особистісного росту* відбувається робота над глибинними особистісними установками учасників, спрямована на духовне зростання індивіда. Відтак просвітницький тренінг розвиває комунікативні навички, в процесі його проведення порушуються проблеми відповідальної поведінки.

Тренінговий процес реалізується в межах шести основних тісно пов'язаних між собою компонентів.

1. Мета. Наприклад, метою просвітницького тренінгу є підвищення рівня інформованості щодо проблеми; зміна ставлення до проблеми; формування позитивної мотивації; вироблення та розвиток навичок адаптивної поведінки.

2. Учасники. Визначається цільова група, на яку спрямований тренінг. Саме від складу цільової групи і залежить зміст тренінгу, відповідно до якого підбираються методи тренінгу.

3. Методи. У контексті тренінгової діяльності – це обмежений рамковими умовами спосіб реалізації мети через роботу суб'єктів освітньої діяльності (учасників і тренера).

4. При організації, проведенні тренінгу важливе значення мають різні деталі, що не належать до обов'язкових елементів, однак можуть серйозно вплинути на ефективність

тренінгу: стан приміщення, у якому він проводиться, забезпеченість усіх учасників необхідним приладдям для проведення тренінгу.

5. Від умінь педагога-тренера, його кваліфікації залежить успіх тренінгу і подальшої діяльності його учасників [5, с. 28–29].

В процесі визначення ефективних заходів спрямованих на формування духовних цінностей студентської молоді було визначено тематику й основні завдання тренінгів, які б проводились кураторами академічних груп впродовж семестру під час годин спілкування, або ж в якості додаткових занять.

Тренінг «Вчимося бути толерантними».

Тренінг «Відповідальність – оберіг життя».

Тренінг «Людина починається з добра».

Тренінг «Пізнай себе – пізнаєш всесвіт».

Організація і проведення тренінгів спрямована на уточнення понять «толерантність», «гідність», «відповідальність» «благодійність», формування толерантної поведінки в соціумі, розвитку почуттів відповідальності власної гідності, виховання взаємоповаги і взаємопорозуміння, стимулювання емпатії, заохочення до активної життєвої позиції у справах милосердя.

Для кожного тренінгу добиралась серія вправ орієнтована на самоаналіз і самопізнання кожного учасника. Прикладом може слугувати вправа «Поміркуймо про головне», яка виконується під час тренінгу «Пізнай себе – пізнаєш всесвіт». Ведучий пропонує подивитись на коло, що лежить перед кожним учасником. Уявити себе у центрі кола. Розкласти картки з рисами характеру навколо себе. Якщо риса проявляється часто, то класти її ближче до центру. Якщо риса проявляється не часто, то відповідна картка кладеться на відстані. Якщо таких рис в характері не має, то картка відкладеться за межі кола. Учасники отримують ще по дві порожні картки. На них можна записати особливу позитивну рису свого характеру і ту рису, якої учасник хотів би позбутись. На завершення учасники обговорюють й аналізують свій вибір.

Для привернення уваги молоді до проблем духовного самовдосконалення варто використовувати вправу, під час якої пропонується визначити критерії духовності (свої пропозиції учасники фіксують на аркуші ватману). На завершення відбувається обговорення одержаних результатів й складання однакових вимог.

З метою уточнення поняття цінності учасники тренінгу можуть виконати вправу «Ціна чи цінність?!» Педагог-тренер починає вправу з того, що кладе на стіл дві монети різної вартості (наприклад, 1 гривня і 5 гривень). Потім запрошує одного з учасників обрати одну з монет. Після того, як учасник визначився з вибором, педагог запитує, на підставі чого він зробив вибір (більша вартість монети). Потім на стіл викладаються дві монети однакової вартості (але одна з них ювілейна). Знов відбувається вибір однієї монети. Коли учасник визначився з вибором, педагог запитує, що лежить в основі його вибору. По можливості вправа продовжується і учасники пропонують один одному зробити вибір однієї з уявних (чи намальованих) монет: сучасна копійка і копійка старовинна, карбованець срібний і золотий.

Підбиваючи підсумки вправи, увагу студентів звертають на ознаки, що обумовлюють вибір: важливість (значущість) задоволення потреб.

На дошці пишеться слово «ЦІННОСТІ», а учасники намагаються конкретизувати значення, в яких воно вживається.

- Реальна вартість речі в грошовому вираженні.
- Значущість речі чи явища для задоволення потреб людини.
- Річ або явище, якому надано особливий статус.

Для усвідомлення важливості відображення духовних цінностей у поведінці й учинках людини пропонується тренінгова вправа «Кроки допомоги». За умов вправи у невеликому лозовому кошику заздалегідь підготовлені карточки з порадами на щодень! Учасники по черзі дістають по карточці озвучують їх зміст та висловлюють свої припущення щодо ситуацій, в яких варто використовувати наведені поради.

В процесі апробації було визначено низку організаційно-методичних аспектів, що зумовлюють ефективність тренінгової діяльності в осередку академічної групи:

1. Оптимальна кількість учасників групи – близько 15 осіб, але може коливатись від 10 до 20 учасників. При значному збільшенні групи затягується проведення всіх вправ, при значному зменшенні – не створюється належна атмосфера.

2. Тренінг слід планувати так, щоб його важливі заходи забезпечили динаміку функціонування групи та потрібний баланс.

3. Основні правила. З ними знайомлять під час першого заняття. Вони чіткі та подані в письмовому вигляді. Всі дотримуються групових норм поведінки. Належна поведінка очікується від кожного учасника. Коли важко дотримуватися правил, їх можна переглянути, обговорити та змінити.

4. Оскільки емпіричний стиль тренінгових занять є дещо незвичним, дуже важливо, щоб учасники усвідомлювали, чого очікувати від занять, і мали можливість із самого початку висловити свої особисті сподівання й отримати відповіді на запитання. Важливо, щоб учасники погодилися з тим, що необхідно відвідувати всі заняття впродовж усього семінарського періоду. Істотні відхилення від цієї практики зменшать ефективність тренінгів.

5. Підготовка розкладу – важливе завдання команди тренерів. Розклад розробляється на базі загальної схеми, проте він гнучкий щодо певних вправ, ігор і зібрань, які використовуються.

6. Важливо пам'ятати про потребу групи у створенні атмосфери довіри, а також організувати вправи, які б відповідали динаміці групи. Адже спочатку люди прагнуть висловитись з приводу своїх очікувань від тренінгу, а під кінець їм потрібно поділитися думками з приводу того, що вони дізналися про себе.

Під час проведення тренінгу педагогу необхідно зосередити зусилля на створенні відповідності між формою та змістом взаємодії, забезпечити діалогічність атмосфери, в якій знаходяться учасники. Зазвичай група учасників сама виявляє високий потенціал для усвідомлення цінностей і переваг діалогу. Відтак користь для учасників групи приносять не рекомендації тренера в готовому вигляді, а висновки, до формування яких долучається група. Важливо, щоб усі учасники долучалися до обговорення питань, а задача ведиучого – коректувати висновки членів групи.

Висновки. Тренінгова діяльність в осередку академічної групи – важливий напрям партнерської взаємодії, що створює умови для того, щоб кожен майбутній фахівець зайняв активну життєву позицію, усвідомив власну соціальну відповідальність, утвердився на позиціях толерантності.

Подальшої розробки потребує система тренінгових занять, які стануть невід'ємною складовою виховного процесу ВНЗ й сприятимуть піднесенню духовної самосвідомості студентської молоді на якісно вищий рівень.

Список використаної літератури

1. Вачков И. В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы. / И. В. Вачков.– М.: Эксмо, 2007. – 416 с.
2. Гегедюш Т. А. Психологічні тренінги для викладачів і студентів: зміст тренінгу по засвоєнню студентом позиції активного суб'єкта навчальної діяльності [Електронний ресурс] / Т. А. Гегедюш. – 2006. – Режим доступу: <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/referat-112/lang-1/referatpart>.
3. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: Навч. посіб. / Міжрегіон. акад. упр. Персоналом / К. Л. Мілютіна – К. Освіта, 2004. – 187 с.
4. Роббинз Стивен П. Менеджмент: Пер. с англ. / Стивен П. Роббинз, Мери Коултер. – 8-е изд.– М.: Изд. дом «Вильямс», 2006. – 1056 с.
5. Технологія тренінгу / [упоряд.: О. Главник, Г. Бевз; за заг. ред. С. Максименко]. – К.: Слово, 2008. – 112 с.

References

1. Vachkov Y. V. (2007) *Psychology Training Work: Substantive, Organizational and Methodological Aspects of the Training Group*. Moscow: Eksmo (in Rus.)
2. Gegegyush T. A. (2006) *Psychological Trainings for Teachers and Students: the Content of the Training for the Development of Student Positions the Active Subject of Educational Activity*. Retrieved from <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/referat-112/lang-1/referatpart>.

3. Milyutina K. L. (2004) *Theory and Practice of Psychological Training*: Textbook. Kyiv: Osvita (in Ukr.)
4. Robbenz Stiven P. (2006) *Management* / Stephen P. Robbins. Translation from English Mary Coulter. – 8th edition. Moscow: Publishing House «Williams» (in Rus.)
5. Technology Training (2008) [uporyad.: O. Glavny`k, G. Bevzza zag. red. S. Maksy`menko]. Kyiv: Slovo (in Ukr.)

LAPPO Violetta,

Candidate of Pedagogic Sciences Associate Professor of Pedagogic Sciences and Psychology,
Kolomyia Institute of the SHEE «Prykarpatskyi National University named after Vasyl Stefanyk».
e-mail: lappo30@mail.ru

TRAINING ACTIVITY AS A FACTOR OF OPTIMIZATION OF THE PROCESS OF UPBRINGING OF SPIRITUAL VALUES OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

***Abstract.** Introduction Formation of spiritual values of student's personality is an important way of improving psychological and pedagogical process of professional training, which creates conditions to every specialist to have active life position, commitment to duty, courage, determination, responsibility, and decency and honesty in relationships between people, understanding of social importance of its activity in any situations.*

The transition to adulthood in human society involves the personality to master the system of knowledge, norms and skills by which the personality can perform public functions, bear social responsibility and create material and spiritual values.

Technology of spiritually value self-determination of HEI students is a specially organized, focused, dynamic, innovative organization process and stimulation of spiritually cognitive activity of students directed at production of system knowledge about spiritual values which form dialectical and flexible outlook; value orientations on the ideals of culture and traditions of its nation; moral norms of society, spirituality, emotional culture, volitional behavior self-regulation, ability to self-cognition and cultural self-education; abilities and skills of cultural and creative activity and spiritual practice.

The content of the process of spiritual value self-determination of students at the modern stage of the society development should include educational resources of spiritual culture of society; potential of social and cultural environment of higher educational institution; spiritual self-development, self-improvement and spiritual self-realization of the student's personality.

The purpose of the article is to determine the pedagogical potential of training and the conditions of their use as a means of students' spiritual education at higher educational institutions.

Results. In order to identify the best educational conditions for attracting trainings as a means of spiritual education of students there was developed program. The program contains themes and content of educational activities that will take place in the academic group during one academic semester. In order to activate the students' and tutor's attention to the problems of spiritual content for each class the purpose and task of the meeting were described, The exercises of training that will be used during the meeting were suggested, and also a number of methodological recommendations according to their use were provided.

Originality. Thus contribution to the spiritual and value self-determination of the future specialist is an important direction of improving psychological and pedagogical process that creates conditions to every specialist to have active life position, equability of mind, professional society, responsibility, the highest understanding of social significance of its activities on the way of development of our Motherland.

Conclusion. The involvement of training as a means of spiritual education of higher educational institutions students foresees activation of various forms and methods of interaction between teachers and students, in which happens the formation and development of leading personality traits happens that make spiritual originality and affirm the moral imperative of the individual. Searching and implementing in educational work the training enriched by moral content are designed to orient students to use training which meet the needs and demands of a highly-educated noble man. This should be the initial step in refusal of resources that promote bad habits, cruelty, tastelessness and diminish the universal spiritual values.

***Key words:** spiritual values, college students, training activities, training exercises, the participants of the training group.*

*Одержано редакцією 12.04.2016
Прийнято до публікації 19.04.2016*